

Hyvä lukija

Kommunistien liiton piirissä katsomme, että marxilaisessa maailman-katsomuksessa juuri filosofia, dialektinen ja historiallinen materialismi, on keskeisimmässä osassa. Tämä perustuu siihen, että aivan ensimmäiseksi työväenluokan perustanlaskijoiden, Marxin ja Engelsin, tuli osoittaa yhteiskunnan ja työväenluokan paikka maailmassa. Oli osoitettava, että yhteiskunnassa toteutuvat materialistiset yhteiskuntakehityksen lainalaisuudet kuten samaan tapaan kuin muualla maailmassa toteutuvat fysiikan, kemian ja biologian lainalaisuudet. Vasta tämän jälkeen kävi mahdolliseksi yhteiskunnan eri osa-alueiden, kuten taloustieteen, historiatieteen ym. tieteellisen tutkiminen ja työväenluokan luokkataistelun kehittäminen. Tähän työhön juuri filosofia antoi työväenluokalle yhtenäisen ideologian ja arvomaailman. Filosofian merkitys kuluneen 150 vuoden kuluessa on vain korostunut.

Kommunistien Liitossa olemme kehittäneet dialektisen ja historiallisen materialismin opintomateriaalia, joka antaa vastauksia juuri oman alkamme keskeisiin kysymyksiin. Nämä aineistot julkaisemme myös täällä nettisivuillamme. Tätä ennen liikkeemme piirissä julkaistiin dialektista materialismia käsittelevät opintomateriaalit mm. v. 1975 ja 1989. Laitamme myös nämä aineistot luettavaksi tänne nettisivuille.

Tämä ohainen aineisto julkaistiin v. 1975 vähän ennen, kuin Neuvostoliitossa Edistyksen kustantamana ilmestyi Viktor Afanasjevin toimittama "Filosofian alkeet". Tätä aineistoa laatineessa työryhmässä olivat mukana mm. Antti ja Irmeli Hautamäki, Antti Sivenius, Pekka Määttänen, Markku Hongisto, Heikki Männikkö ja Vesa Oittinen. Marxilaisen filosofian opiskelussa tämä aineisto on ajankohtainen edelleenkin ja täydentää hyvin filosofian opiskelua. Aineiston koosta johtuen julkaisemme tämän kahdessa osassa.

Osa 1

**FILOSOFIAN
OPINTOAINEISTO:**

DIALEKTINEN MATERIALISMI

**JULKAISIJAT:
SKP:n HESPERIAN OSASTO
SKP:n ETU-TÖÖLÖN OSASTO**

Alkusanat

1. Luku Johdatus filosofian perusteisiin *Marxilaisuus*
 1. Mitä on filosofia? *(filosofian määrittely)*
 2. Filosofian synty teoreettisen ajattelun muotona
 3. Filosofian tutkimuskohde ja sen kehitys, filosofia ja tiede
 4. Filosofian peruskysymys
 5. Materialismi ja idealismi
 6. Idealismin tieto-opilliset ja yhteiskunnalliset juuret
 7. Filosofian luokkaluonne
 8. Dialektiikka ja metafysiikka

2. Luku Marxilaisuuden synty työväenluokan maailmankatsomuksena ja tieteellisenä filosofiana *Marxilaisuus*
 1. Marxilaisuuden poliittiset ja taloudelliset edellytykset
 2. Dialektisen ja historiallisen materialismin teoreettiset edellytykset ja alkulähteet
 3. Marxin ja Engelsin filosofisten ja poliittisten katsomusten muotoutuminen
 4. Dialektinen ja historiallinen materialismi - laadullisen muutos tieteen ja filosofian kehityksessä
 5. Marxilaisuuden luova luonne ja Lenin marxilaisen filosofian kehittäjänä

3. Luku Materia ja tajunta *Materia ja tajunta*
 A Materia *(Materia ja tajunta)*
 1. Materia-käsitteen määrittelmä
 2. Materia-käsite ja tiede
 3. Materiaan tiedostaminen
 4. Materia ja liike
 5. Materiaan liikemuodot
 6. Eri liikemuodoilla on eri lainalaisuudet

- B Tajunta
 1. Heijastusmuotojen kehitys
 2. Biologisen ja historiallisen evoluution ero
 3. Siirtyminen biologisesta evoluutiosta historialliseen kehitykseen
 4. Tajunnan synty työprosessin kehityksessä
 5. Tajunta on yhteiskunnallinen ilmiö

4. Luku Materialistinen dialektiikka ja sen peruslait
 1. Dialektiikka, oppi kehityksestä ja yleisestä yhteydestä
 2. Määrällisten muutosten laadullisiksi ja laadullisten määrällisiksi muuttumisen laki
 3. Vastakohtien yhteyden ja taistelun laki
 4. Kieltämisen kieltämisen laki
 5. Peruslakien keskinäinen yhteys kehitysprosessissa

5. Luku Dialektiikan kategoriat
 1. Kategorioiden yleinen luonnehdinta
 2. Yksityinen, erikoinen ja yleinen
 3. Syy ja vaikutus
 4. Välttämättömyys ja sattuma

5. Mahdollisuus ja todellisuus
 6. Sisältö ja muoto
 7. Olemus ja ilmiö

6. Luku Tiedostuksen olemus *Marxili* *Hantamäki?*

1. Mitä on tietoteoria
 2. Dialektiikka marxismin tietoteorianä
 3. Maailman tiedostettavuus ja heijastusperiaate
 4. Tiedostus aistimellisen ja rationaalisen ykseytenä
 5. Tieteellisten teoriain muotoutuminen ja kehittyminen

7. Luku Oppi totuudesta *Hungisto* *(Hantamäki tyypistä määri)*

1. Totuuden objektiivisuus ja konkreettisuus
 2. Absoluuttinen ja suhteellinen totuus
 3. Käytäntö totuuden kriteerinä

Tärkeimpien filosofisten termien ja vierasperäisten sanojen merkitykset

Kirjallisuutta

Oleellisesti samaa yhteisluontia.

ALKUSANAT

Elämme kapitalismista sosialismiin siirtymisen vallankumouksellista aikakautta. Taistelu sosialistisen ja kapitalistisen maailmanjärjestyksen välillä kiihtyy. Rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteiden yhä laajempi tunnustaminen on siirtänyt taistelun painopistettä aatteellisen, ideologisen taistelun alueelle. Kyetäkseen torjumaan porvarillisen ideologian valheelliset teoriat ja kyetäkseen suunnistautumaan oikein luokkataistelussa työväenluokka tarvitsee tieteellistä ideologiaa, tieteellistä maailmankatsomusta. Marxismi-leninismi on juuri työväenluokan maailmankatsomus, sen teoreettinen ase.

Marxismi-leninismi on ehyt ja johdonmukainen oppi, jonka perusosat ovat filosofia, kansantaloustiede ja tieteellisen kommunismin teoria. Nämä perusosat ovat sisäisessä, erottamattomassa yhteydessä toisiinsa. Marxismi-leninismin filosofia - dialektinen ja historiallinen materialismi - on marxismi-leninismin yleistoreettinen perusta, jota omaksumatta marxismi-leninismistä ei voida syvällisesti ymmärtää.

Dialektinen materialismi on johdonmukainen tieteellinen filosofinen maailmankatsomus ja maailman ja vallankumouksellisen toiminnan tiedostamisen yleismetodi. Sen tehtävänä on kehittää tieteellistä maailmankatsomusta ja yleisiä, kaikkia tieteitä koskevia metodologisia tutkimusperiaatteita sekä antaa oikea teoreettinen suunta edistyksellisten yhteiskunnallisten voimien käytännölliselle taistelulle. Sen perustana ovat nykytieteen ja etummaisen käytännön saavutukset. Marxilais-leniniläinen filosofia on ihmiskunnan filosofisen ajattelun kehityksen lainomainen tulos ja korkein aste.

Historiallinen materialismi on dialektisen materialismin ulottamista yhteiskuntaelämän ilmiöiden selitykseen ja tiedostamiseen. Ilman historiallista materialismia ei voi olla marxilaista yleisfilosofista teoriaa. Dialektisen materialismin kaikki periaatteet, lait ja kategoriat määräytyvät yhteiskunnallis-historiallisen käytännön pohjalla ja ne saavat siitä samalla vahvistusta todenperäisyydelleen.

Dialektinen ja historiallinen materialismi ovat yksi filosofien tiede. Samalla tämän ykseyden puitteissa dialektinen ja historiallinen materialismi ovat luonteeltaan suhteellisen itsenäisiä ja niillä on oma erityinen problematiikkansa ja sosiaalinen tehtävänsä.

Tämä dialektisen materialismin opintoaineisto muodostaa suppean mutta samalla itsenäisen kurssin. Jokainen seitsemästä luvusta vastaa yhtä opintoteemaa, joka voidaan käsitellä yhdessä opintokerhon kokouksessa. Jokaisen luvun jälkeen seuraa muutamia tärkeitä kysymyksiä, joihin vastaamalla lukija voi kontrolloida oppimisen. Kuten filosofian opiskelu yleensä niin myös tämän aineiston lukeminen vaatii syventymistä ja omakohtaista ongelmien ajattelua. Maailman filosofisen tiedostamisen perusväline on teoreettinen ajattelu ja sitä ei voi oppia mistään paremmin kuin filosofiasta itsestään ja sen historiasta.

Nille, jotka haluavat paneutua syvällisemmin marxilais-leniniläiseen filosofiaan, suositellaan neuvostoliittolaista oppikirjaa Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet sekä marxilaisuuden klassikoiden omia kirjoituksia esim. kokoomateoksessa, Marx, Engels Lenin: Dialektisesta materialismista. Jokaisen luvun alussa on ilmoitettu ne kohdat Marxilais-leniniläisen filosofian perusteista, joissa käsitellään luvun aihepiiriä. Aineiston loppuun on liitetty tärkeimpien filosofisten termien ja vierasperäisten sanojen selitykset ja kirjallisuusluettelo.

1. LUKU (Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet s. 11-26)

JOHDATUS FILOSOFIAN PERUSTEISIIN

1. Mitä on filosofia?

Filosofia on maailmankatsomus. Maailmankatsomus muodostuu maailmaa ja ihmisen asemaa siinä koskevista käsityksistä ja periaatteista. Myös uskonto on maailmankatsomus. Mikä sitten erottaa filosofian uskonnosta? Uskonnollinen maailmankatsomus perustuu uskoon yliluonnollisesta, mielikuvitukseen jne., mutta filosofinen maailmankatsomus sen sijaan perustelee teoreettisesti johtopäätöksensä. Filosofia on siis teoreettisesti perusteltu maailmankatsomus.

Filosofinen maailmankatsomus on teoreettinen yhteenvedo eli syn-teesi kaikkein yleisimmistä luontoa, yhteiskuntaa, ihmistä ja tiedos-tamista koskevista käsityksistä. Filosofia muodostaa tämän yhteenve-don kategorioittensa eli yleiskäsitteittensä avulla. Filosofinen maa-ilmankatsomus ei tyydy vain yleistämään käsillä olevaa tietoa vaan pyrkii myös arvioimaan sen merkitystä. Filosofian tavoitteena on näet määrätynlaisen suunnistautumisen perustelu yhteiskunnallisella, poliittisella, tieteellisellä, siveellisellä, taiteellisella ja muilla inhimillisen elämän aloilla.

Vaikka kaikki filosofiset maailmankatsomukset ovat teoreettises-ti perusteltuja, ne kaikki eivät suinkaan ole tieteellisiä. Filoso-fia saattaa olla tieteellinen, epätieteellinen tai jopa tieteenvas-tainen. Vain sellainen maailmankatsomus on tieteellinen, joka perus-telee johtopäätöksensä aikansa tieteellisellä tiedolla, käyttää tie-teellistä ajatusmenetelmää eikä jätä sijaa minkäänlaisille tieteen-vastaisille, mystisille tai uskonnollisille katsomuksille.

Dialektinen ja historiallinen materialismi on tieteellinen filo-sofinen maailmankatsomus, joka pohjautuu nykytieteen ja etummai-sen käytännön saavutuksiin ja kehittyä ja rikastuu jatkuvasti tieteen ja käytännön edistyessä.

Mikä on filosofian tutkimuskohde? Koska filosofian tutkimuskohde on nähty filosofian historiassa hyvin eri tavoin, emme voi vastata tähän kysymykseen yleisesti. Sen sijaan esitämme muutamia perustee-moja, joita filosofit ovat tutkineet.

(1) Substanssi: Mikä on olevaisen alkuperuste? Minkälainen todelli-suus on luonteeltaan? Mitä on materia? Onko kehitys mahdollista?...

(2) Subjekti: Mikä on ihminen? Mitä on tajunta? Mikä on yhteiskunta? Voiko ihminen vaikuttaa historian kulkuun?...

(3) Subjektin ja objektin suhde: Onko materia vai tajunta ensisi-jaista? Onko maailma tiedostettavissa? Mikä on totuus ja sen kritee-ri? Onko ihminen vain passiivinen vaikutteiden vastaanottaja?...

Marxilais-leniniläinen filosofia pitää tutkimuskohteenaan luon-non, yhteiskunnan ja ajattelun kaikkein yleisimpiä kehityslakeja. Se lähestyy kaikkia filosofisia kysymyksiä näiden yleisempien kehi-tyslakien tutkimisen kautta. Marxilainen filosofia ei väheksy mitään filosofian perusteemaa ja se tarkastelee perusteemoja niiden keski-näisessä yhteydessä ja kehityksessä.

Marxilais-leniniläinen filosofia on materialismia vastakohtana idealismille, ts. se pitää luontoa ja materiaa ensisijaisena ja al-kuperäisenä verrattuna ajatteluun ja tajuntaan. Marxilais-leniniläi-nen filosofia nojautuu dialektiseen ajatusmenetelmään vastakohtana metafyyksiselle ajattelutavalle, ts. se tarkastelee maailmaa kehitty-vänä kokonaisuutena.

Luokaamme nyt lyhyt katsaus filosofian syntyyn ja kehitykseen. Vain historiallinen tarkastelutapa tekee ymmärrettäväksi marxilaisen filosofian synnyn ja erityisluonteen ja se auttaa samalla vastaamaan kysymyksiin, mitä on filosofia ja mikä on filosofian tutkimuskohde.

2. Filosofian synty teoreettisen ajattelun muotona

Filosofia sai alkunsa muinaisissa orjayhteiskunnissa, Kiinassa, Intiassa, Babyloniassa ja Egyptissä. Länsimaisen filosofian perusta laskettiin antiikin Kreikassa. Se sai vaikutteita ainakin Egyptistä ja Babyloniasta. Alussa filosofit taistelivat uskonnollis-mytologista maailmankatsomusta vastaan. Uskonnollis-mytologinen maailmankatsomus oli aikoinaan välttämätön vaihe inhimillisen tajunnan kehityksessä ja se asetti monia tärkeitä kysymyksiä. Mutta uskonnollis-mytologinen maailmankatsomus ei etsinyt näihin kysymyksiin vastauksia teoreetti-sesti ja järkipäisesti vaan vedoten mielikuvitukseen ja taruihin. Alusta alkaen filosofit pyrkivät etsimään luonnonilmiöille selitystä luonnosta itsestään, turvautumatta yliluonnollisiin henkiolentoihin. Ei myöskään tyydytty pelkkiin aistihavaintoihin vaan nähtiin tarpeel-lieeksi etsiä pintailmiöiden (ihmisille näyttäytyvän maailman) takaa asioiden todellista olemusta. Tähän tarvittiin välttämättä teoreettis-ta ajattelua. Näin filosofia alusta alkaen esiintyy eräänä teoreetti-sen ajattelun muotona ja alunperin ei ollutkaan juuri muuta teoreettis-ta ajattelua kuin filosofia.

Kreikkalaisen luonnonfilosofian ensimmäiset tunnetut edustajat

Nykäytiede eriarvoisena kuin tiede alkuun (omaa
laakia aikaa)

Thales (n. 624-547 eaa.), Anaksimandros (n. 610-546 eaa.) ja Anaksimenes (n. 585-525 eaa.) näkivät luonnon yhtenäisenä ja näennäisen moninaisuuden ja muuttuvuuden takaa he etsivät pysyvyyttä, kaiken alkuperustaa. Thaleen mukaan kaiken perustana on vesi. Kaikki muut luonnonesineet ovat syntyneet vedestä. Anaksimandros oli ensimmäinen, joka selvästi eteni välittömien aistihavaintojen ulkopuolelle. Hänellä alkuperustana oli apeiron, joka kreikan kielessä tarkoittaa loputonta, rajoittamatonta. Apeiron ei kuvannut mitään havaittavaa vaan se oli teoreettinen käsite. Koko luonto on hänen mukaansa syntynyt apeironista tietyn lainmukaisen muutostapahtuman seurauksena. Tässä tulee ensimmäisen kerran ilmaistuksi ajatus materian liikkeen lainmukaisuudesta ja ikuisuudesta ja itse materian loputtomuudesta.

Vaikka kreikkalaisen varhaisen luonnonfilosofian käsitykset saattavat tuntua omituisilta ja lapsellisilta, on niillä kuitenkin valtava merkitys ja mielenkiinto. Syy tähän on Engelsin mukaan siinä, että "kreikkalaisen filosofian moninaisissa muodoissa esiintyvät miltei kaikki myöhemmät katsantotavat jo itumuodossaan, syntymissään. Sen vuoksi on teoreettisenkin luonnontieteen samoin pakko, jos se haluaa seurata nykyisten yleisten väittämien synty- ja kehityshistoriaa, palata kreikkalaisiin. Tämän seikan oivaltaminen raivaa-kin itselleen yhä enemmän alaa. Yhä harvinaisemmiksi käyvät ne luonnontutkijat, jotka itse käyttäessään kreikkalaisen filosofian jään- teitä esim. atomioppia, ikuisina totuuksina katsovat baconilaisittain ylväästi alas kreikkalaisiin, koska näillä ei ollut kokemusperäistä luonnontiedettä" (Luonnon dialektiikka, s. 55-56). Nämä Engelsin arviot ovat tulleet nykyään yhä ajankohtaisemmiksi.

3. Filosofian tutkimuskohde ja sen kehitys, filosofia ja tiede

Antiikin aikana perustui filosofinen tietämys välittömään havaintointiin. Luontoa ja yhteiskuntaa tarkasteltiin kokonaisuutena. Filosofian tehtävänä oli muodostaa kokonaiskuva maailmasta. Kaikki erilliset tiedon alat olivat filosofialle alistettuja, ne olivat osa filosofiaa. Vaikka tuolloin jo yritettiin päästä selville asioiden olemuksesta, ei se puutteellisten tietojen ja tutkimusvälineiden takia ollut mahdollista, ja kokonaiskuva olikin mahdollinen vain siten, että asioiden todelliset yhteydet korvattiin keksityillä, kuvitteellisilla yhteyksillä. Tällainen kuva maailmasta tyydyttää älyllistä tarvetta, mutta se ei pysty tietenkään vastaamaan käytännön tarpeiden asettamiin kysymyksiin. Tuotantovoimien kehitys vaa-

ti tieteellisen tiedon syventämistä ja kehittämistä. Toisaalta se myös auttoi tieteen kehitystä mm. erilaisten tutkimuslaitteiden muodossa. Kuitenkaan antiikin aikana teknologian sovellutuksia ei kaivattu erityisemmin, koska orjatyövoima oli niin halpaa, että koneita ei kannattanut käyttää.

Jo antiikin aikana sai alkunsa tieteiden eriytyminen filosofias- ta. Itsenäisiksi tieteiksi muodostui mm. tähtitiede, mekaniikka ja matematiikka. Vasta kapitalismin alkuaikoina nopeutui erillisten tieteiden muodostuminen ja filosofiasta erkaantuminen. Syntyi kokonaan uusia tutkimuksen aloja. Kun jokainen erityistiede tarkasteli vain omaa kohdettaan, irrallaan muista tieteistä, tiede ei enää tarkastellut luontoa kokonaisuutena. Tämä eriytyminen edisti tiedettä valtavasti mutta samalla johti metafyyssisen ajattelutavan voimistumiseen. Kuviteltiin, että tällainen eriytyminen ja asioiden irrallisen tarkastelu on tieteen varsinainen tehtävä. Mutta ei nähty että itse asiassa on kyse erittelystä, jonka tulee edeltää kokonaiskuvan muodostamista. Jotta voitaisiin muodostaa oikea ja todella tieteellinen kuva asioiden ja ilmiöiden keskinäisistä yhteyksistä ja lainmukaisuuksista, täytyy ensin kerätä tarpeeksi tietoa erillisistä tosiasioista; synteesi (yhteenvedo) on mahdollista vasta analyysin (erittelyn) jälkeen.

Silloin kun erityistieteet eivät vielä olleet eriytyneet filosofiasta, muodostui näkemys filosofiasta tieteiden kuninkaana. Filosofian tehtävänä oli rakentaa pohdiskelevia ja kaikenkattavia järjestelmiä, jotka useinkin olivat ristiriidassa tosiasioiden kanssa. Tieteellisen tiedon lisääntyminen vei kuitenkin pohjan pois tosiasioita piittaamattomalta pohdiskelulta. Aivan vastakkaiseen suuntaan kehittyi 1800-luvulla positivistinen filosofia, joka kieltää filosofialta itsenäisyyden ja rajoittuu erityistieteiden tasolle. Filosofialta viedään sen maailmankatsomuksellinen luonne. Sillä ei myöskään ole positivistien mukaan omaa tutkimuskohdetta. Filosofian tehtäväksi jää vain tieteen kielen ja muodollisen logiikan tutkiminen.

Päinvastoin kuin positivistit väittivät erityistieteiden kehitys ei vie filosofialta sen omaa tutkimuskohdetta. Filosofian tehtävänä on vastata sellaisiin yleisiin kysymyksiin, joihin mikään erityistiede ei pysty vastaamaan: mikä on tiedon lähde, mikä on ihmisen asema maailmassa, mikä on elämän merkitys, mitä on yhteiskunnallinen edistys jne. Jokainen erityistiede tutkii omaan tutkimuskohteeseensa liittyviä lekeja, mutta filosofia tutkii kaikkein yleisimpiä lakeja, jotka vaikuttavat luonnossa, yhteiskunnassa ja ajattelussa, siis kaikkialla. Erityisesti tietoteoreettiset kysymyk-

set tiedon lähteestä, luotettavuudesta, tiedon kohteen todellisuudesta jne. ovat filosofisia kysymyksiä. Neuvostoliittolainen filosofi Kopnin esittää, että filosofia alkaa siitä, kun asetetaan kysymys olemisen ja ajattelun välisestä suhteesta (Kopnin, Dialektiikka, logiikka, tiede, s. 41).

Filosofian tehtävänä on luoda yleinen tieteellisen tiedostuksen menetelmä eli metodi. Filosofinen metodi ei ole erityistieteellisten tosiasioiden yksinkertaista yhdistämistä, vaan se on yleistys koko inhimillisen tiedostuksen tuloksista ja menetelmistä, joten filosofiseen metodiin ei mikään erityistiede yllä. Dialektinen materialismi tarjoaa juuri tällaisen yleisen filosofisen metodin, jonka se on kehittänyt erityistieteiden pohjalta itsenäisesti. Vaikka dialektinen materialismi pohjautuu erityistieteisiin, ei se ole kuitenkaan niiden mekaaninen summa vaan suhteellisen itsenäinen filosofinen tiede.

Filosofia ohjaa erityistieteiden teorioiden luomista. Tätä ohjaavaa tehtävää suorittavat erityisesti filosofiset kategoriat (yleiskäsitteet) ja filosofiset yleiset lait. Filosofisten kategorioiden ja lakien ohjaava merkitys perustuu siihen, että ne ovat yleistystä koko inhimillisestä tiedostamisesta ja siis pätevät hyvin todennäköisesti myös uusien tulosten kohdalla. Filosofia ei kuitenkaan korvaa erityistieteitä eikä niiden omia metodeja, vaan sen tehtävä on heuristinen ts. se auttaa keksimään uusia lainalaisuuksia ja käsitteitä.

4. Filosofian peruskysymys

Engels muotoilee filosofian peruskysymyksen seuraavasti: "Kaiken, erikoisesti uudemman filosofian suuri peruskysymys on kysymys ajattelun suhteesta olemiseen" (Dialektisesta materialismista, s.91). Tässä on kysymys siitä, kumpi on ensisijaista, oleminen, materia vai ajattelu, tajunta. Filosofian peruskysymys on ollut ongelmana kaikissa filosofisissa järjestelmissä. Jokainen filosofi on tietoisesti tai tietämättään ottanut kantaa tähän kysymykseen. Kuitenkin vasta Engels muotoili täsmällisesti filosofian peruskysymyksen. Vastaus filosofian peruskysymykseen jakaa filosofiat kahteen suureen leiriin: materialismiin ja idealismiin. Idealistit asettavat tajunnan, hengen ensisijaiseksi suhteessa materiaan kun taas materialistit pitävät materiaa ensisijaisena ja tajuntaa materiaan tuotteena. Vastaus filosofian peruskysymykseen määrää koko filosofisen järjestelmän perusluonteen. Siitä riippuu vastaus moneen muuhun filosofiseen ongelmaan, kuten kysymykseen maailman ykseydestä, sen kehityslakien

luonteesta, maailman tiedostamismahdollisuuksista jne.

Filosofian peruskysymyksellä on toinenkin puoli ensisijaisuuskysymyksen ohella. Filosofian peruskysymykseen nimittäin kuuluu kysymys siitä, onko maailma tiedostettavissa, vastaako ajattelu todellisuutta. Yleensä melkein kaikki filosofiset suunnat, niin materialistit kuin idealistitkin, tunnustavat maailman tiedostettavuuden vaikka ymmärtävätkin maailman eri tavalla. Materialismin ja idealismin välimailla hoippuvat kuitenkin ns. agnostiset filosofit, jotka kieltävät maailman tiedostettavuuden; eräiden agnostikkojen mukaan ei voida edes tietää, onko maailma olemassa. Agnostinen filosofia on ristiriitainen yritys kohota materialismin ja idealismin vastakkaisuuden "yläpuolelle" ja ottaa jonkinlainen "neutraali" kanta filosofian peruskysymykseen. Mutta käytännössä agnostikot ovat taipuvaisia luisumaan idealismin puolelle ja joka tapauksessa agnostismi tukee idealismia. Tämä osoittaa, että puolueeton filosofia on yhtä mahdoton kuin puolueeton puolue.

Johdonmukainen materialistinen vastaus filosofian peruskysymykseen sisältää sekä materiaan ensisijaisuuden että sen tiedostettavuuden tunnustamisen. Dialektinen materialismi ratkaisee filosofian peruskysymyksen johdonmukaisen materialismin hengessä nojautuen tieteelliseen tietoon ja tiedostuksen pitkään historiaan. Materia on ikuinen ja loputon ja tajunta ilmaantuu vasta tietyllä materiaan kehitystasolla. Näin materia on ensisijaista. Tajunta on materiaan tuote ja korkeasti järjestäytyneen ainekappaleen, ihmisaivojen ominaisuus. Tajunta on luonteeltaan yhteiskunnallinen ja on syntynyt ja saanut nykyisen muotonsa yhteiskunnassa. Tajunta heijastaa materiaalista maailmaa. Tajunnan sisältö on peräisin ulkomailmasta ja on siitä riippuvainen. Tajunnan sisältö vastaa todellisuutta, mistä on osoituksena ihmiskunnan vuosituhantinen käytännön toiminta, ihmiskunnan menestys.

5. Materialismi ja idealismi

Antiikin Kreikan ensimmäiset filosofit olivat vaistonvaraisia materialisteja. Materialistisia piirteitä oli myös muinaisten Kiinan ja Intian orjayhteiskuntien filosofiassa. Materialismi kehittyi astronomian, matematiikan ja muiden tieteiden yhteydessä. Yhteisenä piirteenä tuon ajan materialismissa oli maailman materiaalisuuden tunnustaminen: maailma tunnustettiin olevan olemassa ihmisten tajunnasta riippumatta. Filosofiset katsomukset eivät kuitenkaan aina ol-

leet johdonmukaisia; sama henkilö saattoi esiintyä niin mystikkona kuin luonnonfilosofinakin.

Materialistinen filosofia oli syrjässä keskiajalla. Vasta tuotannon, tekniikan ja tieteen kehittyessä kapitalismin alkuaikoina sai materialistinen filosofia uuden sysäyksen. Tieteiden eriytyessä filosofiasta ja uusien tieteiden syntyessä alkoi kasaantua runsaasti uutta tietoa eri aloilta, ja filosofian oli otettava tämä huomioon. Mekaniikka kehittyi keskeiseksi tieteenksi ja ranskalaiset materialistit, kuten La Mettrie (1709-1751), Diderot (1713-1784) ja Helvetius (1725-1771), sovelsivat filosofiaansa mekanistisia periaatteita. He olivat saaneet vaikutteita englantilaisilta materialisteilta, kuten Baconilta (1561-1626) ja Lockelta (1632-1704), jotka tarkastelivat luontoa tuon ajan tieteen tapaan metafyyssisesti, ts. he tarkastelivat olioita erillisinä ja kehittymättöminä. Mekaanisen ja metafyyssisen materialismin perusvikoja oli sen kykenemättömyys selittää yhteiskunnallisia ilmiöitä. Yhteiskunnasta esitettiin joko suorastaan idealistisia tai sitten hyvin ristiriitaisia käsityksiä. Vasta Marx ja Engels pystyivät ulottamaan materialismin myös yhteiskuntatieteen alueelle ja muotoilemaan johdonmukaisen ja kaikenkattavan tieteen perustuvan filosofian, dialektisen ja historiallisen materialismin. Antiikin varhainen luonnonfilosofia oli väistönvaraista materialismia. Eräänä antiikin filosofian käännekohtana ja idealismin tienraivaajana oli Parmenideen (500- ja 400-lukujen vaihe) filosofia. Parmenides oli ensimmäinen, joka asetti kysymyksen olevaisesta sinänsä, sen yleisimmistä ominaisuuksista. Olevaista tuli tarkastella riippumattomana sen eri muodoista, ja tässä juuri onkin hänen ajattelunsa olennainen virhe: olevaisen olemus ei ole irrallaan sen muodoista, muodoista riippumaton. Parmenideen mukaan ajattelu ja oleminen oli sama asia ja tässä hän irtautui kaikista kokemuksista ja aistihavainnoista yrittämällä tutkia ajattelua sinänsä, "puhdasta" ajattelua.

Idealistinen filosofia, jota antiikissa kehitti pisimmälle Platon (n. 427-347 eaa.), oli kuitenkin välttämätön vaihe filosofian kehityksessä. Luonnonvarainen materialismi sen paremmin kuin sitä kehittänyt Leukippoksen (n. 500-440 eaa.) ja Demokritoksen (n. 460-370 eaa.) atomioppikaan eivät pystyneet selittämään ihmisyyhteiskunnan ja inhimillisen tajunnan ilmiöitä, mikä sen aikaisen tietämyksen nojalla ei ollut mahdollista. Näin tuli mahdolliseksi käsitellä tajunnan ilmiöt ja tiedostamisen olemus nurinkurisesti, kuten idealismi teki.

Idealistien mukaan tajunta, henki on ensisijaista. Riippuen sii-

tä miten tämä henki ymmärretään, voidaan erottaa objektiivinen ja subjektiivinen idealismi. Objektiivinen idealismi (Platon, Hegel) väittää, että ihmisen ulkopuolella oleva maailma on viime kädessä jonkun objektiivisen idean tai hengen, kuten jumalan aikaansaannosta. Maailma ei ole inhimillisen tajunnan tuotetta vaan inhimillisestä tajunnasta riippumattoman ja siinä mielessä objektiivisen tajunnan aikaansaannosta. Platonin mukaan vain ideat ovat todellisia. Luonnossa ei esiinny esim. täydellistä ympyrää tai täydellistä ihmistä. Aistimuksissa esiintyvä maailma onkin siis täydellisen ideoiden maailman epäselvää ja valheellista heijastumaa. Ainoastaan ideoiden maailma on todellinen ja ainoastaan siitä voidaan saada ajattelun avulla todellista tietoa. Tässä siis edetään käsitteistä luontoon, täysin päinvastoin kuin todellisuudessa tapahtuu.

Saksalaisen objektiivisen idealistin Hegelin (1770-1831) mukaan historian kulku noudattaa ajattelun kulkua (ajattelun logiikkaa); maailma on vain puhtaana kehittyvän idean vieraantumista itsestään, "toisinolemista" ja historia on maailmanhengen toteutumaa. Filosofian tehtävänä oli Hegelin mukaan tämän toteutuman (materialisti sanoisi todellisuuden) tutkiminen. Filosofian tuli esittää tämän tutkimisen tuloksena maailmanhistorian kehitys käsitteen kehityksenä, joka lopulta on johtava "absoluuttiseen ideaan". Hegel luuli omaa järjestelmänsä tällaiseksi absoluuttisen idean lopulliseksi kuvaukseksi, joka ei jätä mitään selittämättä. Kaiken kehityksen tuli loppua Hegelin filosofiaan.

Subjektiivinen idealismi (Berkeley (1685-1753), Mach (1838-1919), Avenarius (1843-1896) väittää, että todellisuus koostuu aistimuksista. Esineet ja asiat ovat aistimusten yhdistelmiä. Jos katson pöytää ja suljen silmäni, ei sitä enää ole olemassa. Jostain syystä se kyllä on taas siinä, kun avaan silmäni. Tämä voidaan katsoa johtuvaksi jonkun yleisen järjestelevän periaatteen vaikutuksesta (esim. jumalan tahdosta tms.). Idealismi onkin uskonnon teoreettinen tuki, josta ei aivan sama asia. Uskonto perustuu pelkkään uskoon, eikä loogisiin kiemuroihin.

6. Idealismin tieto-opilliset ja yhteiskunnalliset juuret

Mistä sitten idealistiset katsomukset saavat alkunsa? Oikean kuvan saaminen todellisuudesta ei tietenkään ole mikään yksioikoinen ja helppo tehtävä. Asioiden olemus on useimmiten erilainen, kuin mitä pintapuolisesti katsoen näyttää. Tiedostusprosessi alkaa olion erillisiä ja yksittäisiä puolia koskevien yleistysten, abstraktioiden

muodostamisella. Lenin totesi, että idealismin mahdollisuus on annettu jo ensimmäisessä alkeellisessa abstraktiossa (Teokset, 38. osa, s. 323). Abstrakti käsite, kuten "pöytä yleensä", muodostuu helposti esineellistä alkuperäänsä, kuten pöytää, todellisemmaksi, kun asiaa tarkastellaan irrallaan käytännöstä. Idealismi syntyikin sen jälkeen, kun henkinen työ oli erottautunut ruumiillisesta työstä muinaisissa orjavaltioissa. Hallitsevan luokan edustajat, jotka saattoivat keskittyä yksinomaan ajatteluun ja tieteisiin, näkivät helposti ajattelun esineitä todellisemmaksi. Idealismi on todellisuuden yksipuolista ja subjektiivista tiedostamista. Se on kuitenkin välttämätön vaihe ihmiskunnan tiedostuksen kehityksessä. Ilman idealistifilosofien suorittamaa filosofisten käsitteiden ja lakien kehittelyä ei materialismikaan voisi olla sitä, mitä se on nyt.

Idealismin vaikutuksella on myös yhteiskunnalliset syynsä. Tänäkin päivänä se elää, vaikka itse tiedostuksen kannalta se on käynyt tarpeettomaksi dialektisen materialismin löytämisen jälkeen. Tämä perustuu siihen, että idealismista ja uskonnosta on suurta hyötyä valtaa pitävälle luokille. Jo orjanomistuksen aikana vallan selitettiin olevan henkistä alkuperää. Feodaaliaatelisto selitti, että kuninkaan valta tulee suoraan jumalalta, ja tätä näkemystä levitettiin jopa inkvisitiolla kun uskottelu ei enää riittänyt. Hallitsevat luokat eivät voi ilman muuta sortaa ja riistää yhteiskunnan enemmistöä, tämä on saatava alistumaan - mieluiten vapaaehtoisesti.

7. Filosofian luokkaluonne

Edellä jo todettiin taantumuksen tarvitsevan idealismia, todellisuuden väärää ja nurinkurista tiedostamista. Toisaalta on aina ollut edistyksellisten luokkien edun mukaista pyrkiä todelliseen tietoon luonnosta ja yhteiskunnasta. Porvariston taistellessa feodalismaa vastaan esittivät sen edustajat voimakkaasti materialistisia ajatuksia. Näin oli esimerkiksi Ranskassa ja Englannissa. Materialismi kehitettiin niin pitkälle, kuin se tuon ajan tietämyksen nojalla oli mahdollista. Kun sitten porvaristo oli vakiinnuttanut valtansa, alkoikin tyyli muuttua. "Sopivasti sattuneen" uskonpuhdistuksen uudistettua uskontoa paremmin kapitalistiseen yhteiskuntaa sopivaksi, alkoi porvaristo tukea idealistisia ja uskonnollisia virtauksia.

Nyky-yhteiskunnan edistyksellisin luokka on työväenluokka. Sen etujen mukaista on saada todellista tietoa kapitalistisen yhteiskunnan lainmukaisuuksista ja vallankumouksen suorittamisen edellytyk-

sistä. Sen takia on dialektisen ja historiallisen materialismin kehittäminen ollut työväenluokan ja sen etujen ajajan, kommunistisen liikkeen asiana. Porvaristo haluaa luonnollisestikin estää omaan tuhoonsa johtavien aatteiden kehittämisen ja levittämisen. Filosofialla on selvä luokkaluonne; se on eräs ideologisen taistelun areenoista.

8. Dialektiikka ja metafysiikka

Marxilaisessa terminologiassa (käsitejärjestelmässä) dialektiikka ja metafysiikka tarkoittavat toisilleen vastakkaisia ajattelutapoja. Kun dialektiikka tarkastelee oloita ja ilmiöitä liikkuvina, muuttuvina ja elimellisessä yhteydessä toisiinsa, osana kokonaisprosessia, on metafysiikkojen mukaan oloita tutkittava "puhtaina", toisiltaan irrallisina, liikumattomina ja pysyvinä. Vastaavasti metafysiikan käsitteet ovat jäykiä ja joustamattomia, kun taas dialektiikalle ovat ominaisia joustavat ja liikkuvat käsitteet.

Eräänä dialektisen ajattelun perustajista voidaan pitää Herakleitosta (n. 530-470 eaa.). Hänen mukaansa kaikki liikkuu, muuttuu toiseksi. "Ihminen ei voi astua kahta kertaa samaan virtaan." Herakleitos painottaa ilmiöiden keskinäistä yhteyttä sekä vastakohtien, vastakkaisten voimien käsittämistä liikkeen ja muuttuvuuden syyksi. Tyypillisenä metafysiisen ajattelun edustajana antiikin filosofiasa voidaan pitää Empedoklesta (400-luku eaa.). Hän erotti toisistaan aineen ja sitä liikuttavan voiman. Luonnossa ei hänen mukaansa myöskään tapahdu todellista laadullista muutosta, vain mekaanista liikettä. Aineen ja voiman erottaminen nostaa myös esiin kysymyksen ensimmäisestä liikuttajasta, joka pani aineen liikkeelle, ja näin kysymyksen jumalasta. Aineen ja voiman erottelu on myös myöhemmän metafysiikan kulmakiviä, ja se näkyy mm. 1700-luvun mekanisessa materialismissa.

Mekaanisen materialismin metafysiset piirteet voitti vasta klassinen saksalainen idealismi 1700-1800-luvuilla. Kantin (1724-1804) teoria planeettajärjestelmän synnystä ja kehityksestä perustui liikkeeseen ja muuttuvuuteen, ja se oli täysin vastakkainen tuolloin vallinneelle metafysiiselle näkemykselle luonnosta. Kant kehitteli myös dialektisten ristiriitojen käsitettä. Huippunsa tämä dialektiikan kehittäminen sai Hegelin filosofiassa. Vaikka Hegelin dialektiikka onkin idealistista, perustui se todellisuuden tutkimiselle, tämä todellisuus vain käsitettiin idealistisesti. Tämä todellisuuden tutkiminen mahdollistaa sen, että Hegelin dialektiikka sisältää paljon

käyttökelpoista ainesta.

Hegelin idealistinen dialektiikka ei kuitenkaan sellaisenaan kelpaa. Kun Hegelin mukaan ideat, käsitteet liikkuvat omien sisäisten ristiriitaisuuksiensa ansiosta, tarkoittaa tämä materialistisesti tulkittuna sitä, että todellisuus, materia liikkuu itse sisäisten ristiriitojen ansiosta ja käsitteiden on siis heijastettava näitä materian ominaisuuksia. Käsitteiden on siis oltava dialektisia, niiden on vastattava materian objektiivista dialektiikkaa. Tässä on voitettu metafyyminen aineen ja voiman erottelu: voima ei ole mikään erillinen ja ulkopuolinen aineen liikuttaja, vaan se on aineessa itsessään, sen sisäisissä ristiriidoissa: materia on oman itsensä syy.

Materialistinen dialektiikka ei ole vain Hegelin filosofian uudelleen tulkintaa. Siitä otetaan sen "järkevä ydin" ja samalla itse dialektiikka muuttuu oleellisesti. Siitä poistetaan kaikki se, mikä ei vastaa todellisuutta, ja jäljelle jäävää kestävästä aineesta kehitetään luonnon- ja yhteiskuntatieteiden tuloksista tehtävien yleistysten avulla. Tämän työn aloittivat Marx ja Engels ja tuloksena siitä on dialektinen materialismi, ainoa nykyaikainen tieteellinen filosofia.

KYSYMYKSIÄ

1. Miten filosofia voidaan määritellä maailmankatsomukseksi, vaikka eräät filosofit kieltävät, että filosofia on maailmankatsomus?
2. Miksi filosofia oli ensimmäinen vaihe tieteellisen ajattelun muotoutumisessa?
3. Miten luokkaristiriitojen syveneminen orjayhteiskunnassa edisti idealistisen ajattelutavan muotoutumista?
4. Mitä on sanottava väitteistä, joiden mukaan filosofia on menettänyt merkityksensä sen jälkeen kun eri tieteet olivat erkaantuneet filosofiasta?
5. Mitkä ovat filosofian peruskysymyksen kaksi puolta?

2. LUKU

Mitä on marxilaisuus? Tiede yhteiskunnan ja yhteiskunnallisten suhteiden, sodyn syvällisen tutkimista. Sitä ennen aliaat suhteet muut

(Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet, 2. luku) *tieteet*

MARXILAIKUUDEN SYNTY TYÖVÄENLUOKAN MAAILMANKATSOMUKSENA JA TIETEELLISENÄ FILOSOFIANA

1. Marxilaisuuden poliittiset ja taloudelliset edellytykset

Marxilaisuuden synty ja kehitys voidaan selvittää vain sen perustajien - Marxin ja Engelsin - aikakauden konkreettisista historiallisista edellytyksistä lähtien. Aatteiden ja teorioiden alkupe-
rä ja vaikutus voidaan ymmärtää vain tutkimalla minkä ryhmän tai luokan etuja ne ilmentävät. Marxilaisuus ilmentää työväenluokan etuja ja pyrkimyksiä. *Dial. ajattelun alkuun on obj. olosuhteiden, sodyn syvällisen tutkimista. Sitä ennen aliaat suhteet muut*

Marx Marxin ja Engelsin tieteellisten ja poliittisten katsomusten muotoutuminen tapahtui aikana, jolloin Saksassa sekä monissa Euroopan maissa kehkeytyi suuria historiallisia tapahtumia. Monissa Euroopan valtioissa säilyneet feodaalisten ja maaorjuudellisten suhteiden jäänteet kävivät kapitalismin kehittyessä yhä sietämättömämmiksi. Koneiden ilmaantuminen ja kapitalistisen suurtuotannon kehitys saivat kaikkialla aikaan sen, että talonpojat ja käsityöläiset köyhtyivät, jou-
tuivat jättämään ammattinsa ja muodostui proletariaatti - uusi luokka, jolla ei ole minkäänlaista totantovälineitä.

Työväenluokka Kapitalismin vakiintuminen Länsi-Euroopan maissa johti luokkataistelun kärjistymiseen, porvarillis-demokraattisten ja kansallisten vapautusliikkeiden kehittymiseen sekä siihen, että historialliselle areenalle ilmaantui proletariaatti, joka siihen aikaan taisteli vielä vaistonvaraisesti, tiedottomasti kapitalistista sortoa vastaan. Lyonin kankurit nousivat kapinaan Ranskassa vuosina 1831 ja 1843. Takapajuissa, taloudellisesti ja poliittisesti pirstotussa puolifeodaalisessa Saksassa, jossa työlätekevät kärsivät kaksinker-
taiseista ikeistä - feodalismien jäänteiden ja syntyvän kapitalismin ikeistä - kypsyi porvarillis-demokraattinen vallankumous. 1830-luvun lopun ja 40-luvun alun Saksalle oli luonteenomaista tyytymättömyyden kasvu kansanjoukkojen keskuudessa (mm. Sleesian kankureiden kapina 1844), yhteiskunnallisen elämän elpyminen ja erilaisten oppositio-
virtausten ja -ryhmittymien synty porvariston ja sivistyneistön keskuudessa.

2. Dialektisen ja historiallisen materialismin teoreettiset edellytykset ja alkulähteet

Marxilaisuus Vanhaa tied.

Marxilaisuuden yhteiskunnallisena objektiivisena edellytyksenä

oli siis 1800-luvun tilanne kapitalistisissa maissa. Mutta uuden teorian syntymiseen tarvitaan myös subjektiivisia edellytyksiä: tiettyä ajatusaineistoa ja sen kehittämistä. Marxilaisuuden teoreettisia alkulähteitä olivat klassinen saksalainen filosofia, klassinen englantilainen kansantaloustiede ja ranskalainen utooppinen sosialismi. Marxilaisuus nojautui kaikkien näiden alojen parhaisiin saavutuksiin. Tarkastelkaamme lähemmin klassista saksalaista filosofiaa.

Klassisen saksalaisen filosofian merkittävimmät edustajat olivat I. Kant (1724-1804), subjektiivinen idealisti I.G. Fichte (1762-1814) ja objektiivinen idealisti G.W.F. Hegel (1770-1831). Hegelin filosofinen järjestelmä muodostui klassisen saksalaisen filosofian päätepiteeksi. Klassisen saksalaisen filosofian "suurimpana ansiona oli dialektiikan asettaminen jälleen ajattelun korkeimmaksi muodoksi", kirjoittaa Engels (DM, s.24)¹. Varsinkin Hegel kehitti dialektiikkaa yleisenä tiedostusmenetelmänä mutta väärältä, idealistiselta näkökannalta. Tämä ei kuitenkaan estänyt häntä esittämästä dialektiikan yleisiä kehityslakeja rikkaasti ja tietoisesti. Marx ja Engels tulkitivat Hegelin dialektiikan materialistisesti ja kehittivät sitä eteenpäin.

Hegelin varsinainen filosofinen järjestelmä oli ristiriidassa hänen dialektisen metodinsa kanssa. Hegelin järjestelmä pyrki olemaan kaiken käsittävä ja kaiken ratkaiseva luonnon- ja historiatieteen järjestelmä. Tällainen järjestelmä on mahdoton ja se tekee välttämättä vääryyttä tosiasioille ja tulee dogmaattiseksi. Erityisen virneellinen oli Hegelin luonnonfilosofia, joka ei "tunnustanut luonnossa minkäänlaista kehitystä ajassa, ei minkäänlaista peräkkäisyyttä, vaan ainoastaan rinnakkaisuuden" (DM, s.21). Luonnonfilosofian virheellisyys selittyy paitsi idealistisesta järjestelmästä myös luonnontieteen silloisesta tilasta. On selvää, että Marx ja Engels arvostelivat materialismin omaksuttuaan nimenomaan Hegelin järjestelmää ja hänen idealistista lähtökohtaansa.

Hegeliä arvostellessaan marxilaisuuden perustanlaskijat nojautuivat saksalaisen Ludwig Feuerbachin materialistiseen filosofiaan. Feuerbach (1804-1872) asetti Hegelin idealismin vastakohdaksi antropologisen materialismin. Sen perusajatuksena esittää Engels seuraavasti: "Luonto on olemassa kaikesta filosofiasta riippumatta. Se on perusta, jolta me ihmiset, ollen itse luonnontuotteita olemme kasvanut. Luonnon ja ihmisen ulkopuolella ei ole olemassa mitään, ja ne

¹ Merkintä DM tarkoittaa teosta Marx, Engels, Lenin: Dialektisesta materialismista, Kokoelma

korkeimmat olennot, joita uskonnollinen mielikuvituksemme on luonut, ovat vain oman olemuksemme mielikuvituksellista heijastusta. (DM s.89-90).

Mutta Feuerbachin samoin kuin 1700-luvun ranskalaisella materialismilla oli kolme peruspuutetta. Lenin ilmaisi nämä seuraavasti:

- "(1) sitä, että tämä materialismi oli "etupäässä mekaanista", ei ottanut huomioon kemian ja biologian uudempiä kehityksiä (meidän päivinä pitäisi vielä lisätä: aineen sähköteorian kehitystä);
- (2) sitä, että vanha materialismi oli epähistoriallista, epädialektista (metafyysistä dialektiikan vastaisessa merkityksessä) eikä pysynyt johdonmukaisesti ja kaikinpuolisesti kehityksen kannalla;
- (3) sitä, että se käsitti "ihmisen olemuksen" abstraktisesti eikä "kaikkien" (konkreettis-historiallisesti määriteltujen) "yhteiskunnallisten suhteiden koostumana" ja sen vuoksi vain "selitti" maailmaa, vaikka kysymys on sen "muuttamisesta", ts. ei ymmärtänyt "valtakunnallisen käytännöllisen toiminnan merkitystä" (Lenin, DM s. 267)

Vanhan mekaanisen ja metafyysisen materialismin luonnonkäsitys sen enempiä kuin Hegelin luonnonfilosofiakaan eivät vastanneet enää luonnontieteen tilaa 1800-luvun puolivälissä. Uudet keksinnöt osoittivat kaiken tapahtuvan luonnossa dialektisesti; ne osoittivat luonnonprosessien keskinäisen yhteyden ja luonnon kehityskulun pääpiirteissään. Erityinen merkitys oli kolmella suurella keksinnöllä. (1) Keksittiin solu ja osoitettiin, että sen jakautumisesta ja erilaistumisesta kehittyy koko kasvi ja eläinruumis. Näin selvisi, että solun muuttumiskyky on perustana kudosten ja elinten erilaistumiselle.

(2) Keksittiin energian säilymisen ja eri muotoihin muuttumisen laki, jonka mukaan eri liikemuodot voivat muuttua toisikseen tietyissä määräsuhteissa.

(3) Englantilainen Darwin esitti teoriansa kasvi- ja eläinlajien kehityksestä, joka pääpiirteissään todisti organismien kehityssarjan muuttumista alkumuodoista yhä monimutkaisempiin - aina ihmiseen asti.

Perustaessaan filosofista oppiaan ja kehittäessään sitä Marx ja Engels nojautuivat paitsi yhteiskuntatieteisiin ja poliittiseen käytäntöön myös aikansa suuriin luonnontieteellisiin löytöihin. Nämä löydöt olivat välttämättömänä luonnontieteellisenä edellytyksenä johdonmukaisesti tieteellisen filosofian kehittelylle.

3. Marxin ja Engelsin filosofisten ja poliittisten katsomusten muotoutuminen

Marxilaisuuden perustajat Karl Marx (1818-1883) ja Friedrich Engels (1820-1895) syntyivät ja elivät nuoruutensa Saksassa. Heidän yhteistyönsä alkoi Pariisissa elokuun lopussa v. 1844, jolloin he tapasivat toisen kerran ja totesivat tulleen eri teitä samoihin johtopäätöksiin. Sitä ennen heidän kehityksessään oli merkittävistä eroista huolimatta myös yhteisiä piirteitä.

Heille oli yhteistä tarve harrastaa filosofiaa ei vain sen itsensä tähden vaan keinona puuttua ajan käytännöllisiin yhteiskunnallisiin kamppailuihin. Heille oli myös yhteistä innostus Hegeliin ja Feuerbachiin. He molemmat osallistuivat nuorhegeliläiseen liikkeeseen 1830-luvun lopussa ja 40-luvun alussa. Nuorhegeliläiset olivat Hegelin kuoleman jälkeen muodostuneiden kahden suunnan vasen siipi. Tämä siipi painotti kriittistä dialektista ajatustapaa, kun sen sijaan toinen korosti vanhoillista järjestelmää. Nuorhegeliläisen kritiikin peruskohteena oli uskonto. Mutta tämän uskontokriittisen suuntauksen rinnalle oli syntynyt voimakkaammin poliittinen virtaus, johon vaikutti myöhemmin ratkaisevasti Ludwig Feuerbachin esiintyminen. Feuerbach hylkäsi idealismin ja asettui antropologisen materialismin kannalle. Käänteentekevä oli Feuerbachin teos Kristinuskon olemus (1841), jonka tekemästä vaikutuksesta Engels kirjoittaa: "on pitänyt itse saada kokea tämän kirjan vapauttava vaikutus voidakseen sen käsittää. Innostus oli yleinen: siitä hetkestä olimme kaikki feuerbachilaisia" (DM, s.90).

Marxilaisuuden muotoutumisesta kirjoittaa Oizerman seuraavasti: "Marx ja Engels eivät rakentaneet tuossa tuokiassa oppia, joka sittemmin nimitettiin marxilaisuudeksi. Henkisten elämänkertojensa kirjallisissa todistuskappaleissa 1830-luvun toiselta puoliskolta Marx ja Engels esiintyvät niiden filosofisten ja yhteiskunnallisten katsomusten edistyksellisinä edustajina, jotka hallitsevat aikakauden yhteiskuntaelämää. Tämän marxilaisuuden "esihistorian" yhteenvedona on niiden filosofisten ja poliittisten asenteiden muotoutuminen, joista tuli, kuten historialliset tosiseikat osoittavat, lähtökohta vuoteen 1842 ajoittuvalle Marxin ja Engelsin siirtymiselle idealismista materialismiin ja vallankumouksellisesta demokratismista kommunismiin. Tämän siirtymisen päätepisteestä on v. 1844 ilmauksena Marxin ja Engelsin kirjoitukset, jotka julkaistiin aikakauslehdessä Deutsch-Französische Jahrbücher (Saksalais-ranskalaiset vuosikirjat), ja laajalti tunnetut Marxin Taloudelliset filosofiset käsikirjoitukset'.

MARX: REINILÄINEN 1842
Keskellä 1843 Preussia hallitsi lakkaantunut Reinin

"On kuitenkin otettava huomioon, ettei marxilaisuuden muotoutuminen pääty tähän. Tämän vallankumouksellisen tapahtumasarjan toisena tärkeänä kehitysaskeleena oli perustella teoreettisesti uuden, dialektis-materialistisen ja tieteellisen-kommunistisen maailmankatsomuksen lähtökohtia taistelussa niitä filosofisia oppeja vastaan, joihin Marx ja Engels jotenkuten olivat sidoksissa edeltäneellä kaudella. Ensimmäisenä mittavana uuden kauden teoksena oli Pyhä perhe (1845), joka ei kuitenkaan vielä ole kypsän marxilaisuuden aikaansaannos. Ensimmäisiä kypsän marxilaisuuden teoksia ovat Filosofian kurjuus (1847) ja Kommunistisen puolueen manifesti (1848)" (T.I. Oizerman: Marxin "Taloudelliset filosofiset käsikirjoitukset" ja niiden tulkinnat, s.9-10).

Näin siis marxilaisuuden muotoutumisprosessi voidaan ajoittaa seuraavasti:

- 1842 marxilaisuuden "esihistoria", Marx ja Engels ovat idealisteja ja vallankumouksellisia demokraatteja;
- 1842-44 Siirtymävaihe idealismista ja vallankumouksellisesta demokratismista materialismiin ja kommunismiin;
- 1844-48 materialistisen ja kommunistisen lähtökohdan kehittelyä;
- 1848- kypsän marxilaisuuden kausi, kaikinpuolista teorian kehittelyä ja soveltamista. Tältä kaudelta ovat peräisin mm. Marxin Pääoma ja Engelsin filosofiset teokset Anti-Dühring, Luonnon dialektiikka ja Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu.

Sekä Marxin että Engelsin siirtymiseen materialismiin ja kommunismiin kannalle vaikutti ratkaisevasti heidän joutumisensa kosketuksiin käytännön työväenliikkeen kanssa. Vuoden 1843 loppupuolella Marx siirtyi Saksasta ja sen ahtaan taantumuksellisesta ilmapiiristä Pariisiin. Täällä Marx tutustui työläissosialisteihin ja -kommunisteihin ja oli yhteydessä mm. ranskalaisiin utopistisocialisteihin. Engels puolestaan muutti marraskuussa 1842 Englantiin Manchesterin teollisuuskaupunkiin. Täällä hän tutustui työläisten surkeisiin oloihin ja osallistui ensimmäisen varsinaisen työväenpuolueen, chartistien, toimintaan. Vuoteen 1844 mennessä Marx ja Engels olivat siirtyneet materialismiin ja kommunismiin kannattajiksi. "Käydessäni kesällä 1844 Marxin luona Pariisissa meille selvisi, että olemme täydellisesti yhtä mieltä teorian kaikilla alueilla, ja siitä hetkestä alkoi meidän yhteistyömme" Engels kirjoittaa.

4. Dialektinen ja historiallinen materialismi - laadullinen muutos tieteen ja filosofian kehityksessä

Historiallinen ja filosofian kehityksessä oli (Oizerman) yhteinen
Marxilainen filosofia - dialektinen ja historiallinen materia-

lismi - eroaa periaatteellisesti kaikista edeltävistä filosofi-
sista opeista. Vaikka se perustuukin niiden parhaisiin saavutuk-
siin, se ylittää ne ja muodostaa laadullisesti aivan uuden filo-
sofian. Marxilaisen filosofian synty merkitsi vallankumousta filo-
sofisen ajattelun historiassa. Tarkastelkaamme niitä keskeisiä
aineksia, joista tämä filosofinen vallankumous muodostuu:

(1) Materialismin ja dialektiikan yhdistäminen.

Dialektiikka oli vieras materialismille ennen marxilaisuutta. Esim.
1700-luvun ranskalainen materialismi samoin kuin Feuerbachin filo-
safia oli metafyyssistä. Toisalta dialektiikkaa oli kehittänyt
erityisesti klassinen saksalainen filosofia. Materialismin ja dia-
lektiikan yhdistäminen ei voi merkitä metafyyssisen materialismin
ja idealistisen dialektiikan yhdistämistä, vaan se merkitsi laadul-
lisesti uuden materialismin, dialektisen materialismin luomista ja
laadullisesti uuden dialektiikan, materialistisen dialektiikan ke-
hittämistä. *Todellista materiaa ei ollut ennen dialektiikkaa.*

Pääoman loppusanoissa Marx kirjoittaa materialistisesta dia-
lektiikasta: "Dialektinen metodini ei ainoastaan ole perustaltaan
erilainen kuin Hegelin metodi, vaan se on tämän suoranainen vasta-
kohta. Hegelin mielestä ajatusprosessi, jonka hän aatteen nimisenä
muuttaa jopa itsenäiseksi subjektiksi, on todellisuuden demiurgi
(luoja, toim.), todellisuuden, joka on vain aatteen ulkoinen ilmaus.
Minulla taas aatteellinen ei ole muuta kuin ihmispäähän siirrettyä
ja siellä muunnettua aineellisuutta" (Marx & Engels, Valitut kol-
messa osassa, osa 2, s. 84). Engels kirjoittaa materialistisen dia-
lektiikan luomisesta: "Sen menetelmän luomista ja kehittämistä, jo-
hon Marx pohjaa kansantaloustieteen arvostelussaan, pidämme tulok-
sena, joka merkitykseltään tuskin jää jälkeen itsestään materialis-
tisesta maailmankatsomuksesta" (M & E, Valitut kolmessa osassa, o-
sa 1, s. 454).

(2) Materialismin johdonmukainen kehittäminen ja ulottaminen
yhteiskunnallisten ilmiöiden alalle.

Ennen Marxia ei ollut materialistista historiankäsitystä. Vanhat ma-
terialistit jäivät yhteiskunnan alueella oleellisesti idealisteiksi:
he pitivät aatteita historian eteenpäinvievinä voimina, mutta he ei-
vät nähneet aatteiden takana taloudellisia etuja. Marx ja Engels oli-
vat johdonmukaisia materialisteja ja koska "materialismi yleensä selit-
tää tajunnan olemisesta johtuvaksi, niin sovellettuna ihmiskunnan
yhteiskunnalliseen elämään materialismi vaatii yhteiskunnallisen ta-

junnan selite-^{ttävän} yhteiskunnallisesta olemisesta johtuvaksi"
(Lenin, DM, s. 269).

Materialistinen historiankäsitys asettaa marxilaisille tutki-
joille valtavan tehtävän: "yhteiskuntaa tutkivan tieteen, ts. niin
sanottujen historiallisten ja filosofisten tieteiden kokonaisuuden
saattaminen sopusointuun materialistisen perustan kanssa ja niiden
uudesti rakentaminen tätä perustaa vastaavasti" (DM, s. 97). Tulok-
sena tästä työstä on kokonainen sarja marxilaisia yhteiskuntatietei-
tä: kansantaloustiede, historiatiede, valtio-oppi jne.

Paitsi teoriaan myös käytäntöön nähden materialistisella his-
toriankäsityksellä on mitä vallankumouksellisimmat seuraukset. Se
avaa näköalan sosialistisesta vallankumouksesta. Materialistinen
historiankäsitys yhdessä lisä-arvot^{spott}teorian kanssa muodostaa teoreet-
tisen perustan tieteellisen kommunismin teorialle.

(3) Teorian ja käytännön yhdistäminen.

Vaikka monet esimarxilaiset materialistit olivat todellisia vallon-
kumouksellisia ja yhteiskunnallisia taistelijoita, ei vanha materia-
lismi - puhumattakaan idealismista - pystynyt teoreettisesti selvit-
tämään käytännön merkitystä ja suuntaamaan käytäntöä oikein. Näin
itse filosofia oli luonteeltaan tarkkailevaa. Tämän vastapainoksi
Marx asetti filosofialle uuden tehtävän: "Filosofit ovat vain eri
tavoin selittäneet maailmaa, mutta tehtävänä on sen muuttaminen"
(DM, s. 19).

Marx ja Engels vastustivat tieteellisen ja yhteiskunnallisen
toimintansa alusta alkaen "puolueetonta" ja tarkkailevaa asennoi-
tumista yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Ei riitä pelkkä kritiik-
ki, vaan teorian on tultava aineelliseksi voimaksi voidakseen nujer-
taa vastassa olevan aineellisen voiman. Heidän ratkaiseva oivalluk-
sensa oli se, että "teoriastakin tulee aineellinen voima, kun se val-
taa joukot". Marxilaisen näkemyksen mukaan teoria voi vallata joukot
vain siinä tapauksessa, että se vastaa niiden välttämättömiä tarpei-
ta.

Marx ja Engels todistivat, että nimenomaan proletariaatti on
se luokka, josta koko asemansa vuoksi voi ja täytyy tulla vallanku-
mouksellisen teorian, edistyksellisen filosofian eteenpäinviejä.
Marx kirjoitti: "samoin kuin filosofia löytää proletariaatista ai-
neellisen aseensa, samoin myös proletariaatti löytää filosofiasta
henkisen aseensa...". Nimenomaan marxilais-leniniläinen filosofia
on nykyaikaisen proletariaatin henkinen ase, joka osoittaa sille
taistelun suunnan ja keinot.

*yhteiskuntatieteiden tutkiminen materiaa kehittämisen keinona
tiede: dialektinen tutkimus perustuu o.s. yhteiskunta-*

*- Historiallinen lähtökohta yhteiskuntatieteen tutkimiseen
1742-43 Ranskan vall. v. uot. Ranskan vall. v. uot.
- Mbi materialismin on todellista ja käytännöllistä yhteiskuntatieteen tutkimiseen*

*Marx ja Engels vastustivat teoreettisesti selvit-
tämään käytännön merkitystä ja suuntaamaan käytäntöä oikein.*

(4) Filosofian ja erikoistieteiden liitto.

Marxin ja Engelsin suorittama filosofinen vallankumous teki lopun filosofian ja erikoistieteiden vastakkainasettelusta, mikä oli melko luonteenomaista aikaisemmalle filosofialle, erityisesti idealismille. Aikaisemmin oli erityistieteiden rinnalla tai yläpuolella näiden erityistieteiden filosofiat: luonnontiede-luonnonfilosofia, historiatiede-historianfilosofia, oikeustiede-oikeusfilosofia jne. Ajateltiin, että erikoistieteet antavat suhteellisia totuuksia. Tieteen kehitys johti aina ristiriitaan tällaisen filosofian kanssa.

Dialektinen ja historiallinen materialismi lopettaa ja ylittää tällaisen "kaikkien erikoistieteiden yläpuolella liitelevän ja niitä yhdistävän tieteiden tieteenä esiintyvän filosofian" (DM, s. 99). Marxilainen filosofia on "maailmankatsomus, joka pätee ja vaikuttaa todellisissa tieteissä eikä missään erikoisessa tieteen tieteessä". Entinen filosofia oli sitä, että tapahtumissa osoitettavan todellisen yhteyden tilalle pantiin filosofian aivoissa tehty yhteys ja näin muodostettiin yleiskuva luonnosta ja historiasta. Marxilainen filosofia lähtee taas siitä, että meidän ajallemme tyydyttävän maailmankuvan aikaansaamiseksi tarvitsee vain käsittää tieteellisen tutkimuksen tulokset dialektisesti eli niiden sisäisessä yhteydessä.

Marxilaisen filosofian myötä on syntynyt hedelmällinen yhteistyö filosofian ja erikoistieteiden välille. Marxilainen filosofia ei tyrkytä minkäänlaisia "maailmankaavoja" eikä määrää luonnon- tai yhteiskuntatieteille minkäänlaisten konkreettisten ongelmien ratkaisumenetelmiä. Se kehittää syvällisesti ja kaikinpuolisesti erikoistieteiden tuloksia yleistämällä yleisiä tiedostamismenetelmiä ja tietoteoriaa sekä keinoja, joiden avulla tiede etenee uusiin tuloksiin. Marxilaisen filosofian ja erikoistieteiden läheinen liitto juuri tekee marxilaisesta filosofiasta aidosti tieteellisen filosofian.

(5) Dialektiikan, logiikan ja tietoteorian ykseys.

Aikaisemmalle filosofialle oli kuvaavaa, että gnoseologia (tietoteoria) ja logiikka (tiede ajattelun laeista ja muodoista) erotettiin toisistaan ja nämä molemmat erotettiin ontologiasta (oppi olemisesta). Nämä kolme muodostivat itsenäiset filosofiset tutkimusalat, joiden yhteyttä ei selvitetty (esim. Kantilla). *koska ei nähty olemisen ja ajattelun dial. yhteyttä*

Marxilainen filosofia lähtee ajattelun ja olemisen yhteensopivuudesta: "Tosiasiassa, että subjektiivinen ajattelumme ja objektiivinen maailma tottelevat samoja lakeja ja että siksi ei kumpikaan voi lopujen lopuksi olla keskenään ristiriidassa, vaan niiden täytyy sopia

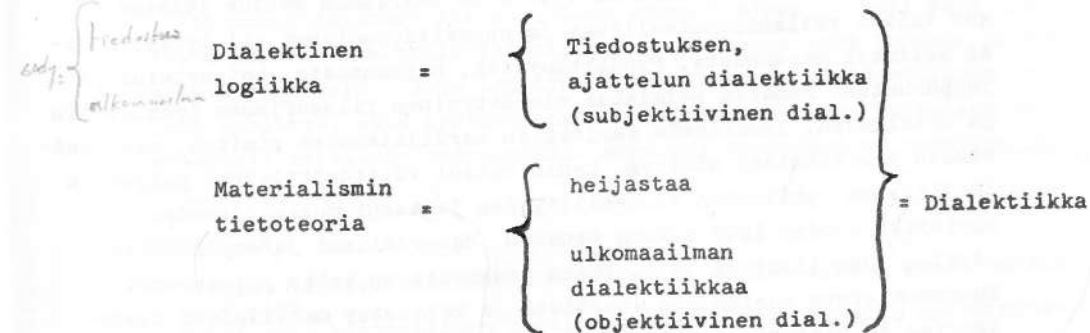
Es. dlogy seuraa siitä että on tietoteoria ja logiikka (heijastus), vaan ei ole mitään tietoteoriaa perustellaan; tietoteoria (tai mikä) ei ole olemassa sinänsä vaan se on suhteellinen, kehityksellinen, tiheytynyt (sody) ja materia

yhteen, hallitsee ehdottomana koko teoreettista ajatteluaamme" (Engels Luonnon dialektiikka, s. 327). Dialektiikkahan määrittää kaiken liikkeen yleisimpiä lakeja koskevaksi tieteenksi. Ottaen huomioon ajattelun ja olemisen yhteensopiminen tähän määrittelmään sisältyy, että dialektiikan laeilla täytyy olla pätevyys sekä olemisen että ajattelun liikunnan suhteen. Siis dialektiikan lait ovat sekä olemisen lakeja että tiedostamisen lakeja. Näin dialektiikka on myös tietoteoria ja logiikka.

Olemisen ja ajattelun yhteenkääymiseen perustuva dialektiikan, logiikan ja tietoteorian yhteenkääminen eli ykseys ^{on/}eräs marxilaisen filosofian tunnusomainen piirre. Ajatus dialektiikan, logiikan ja tietoteorian ykseydestä on Leninin Filosofian vihkojen keskeinen ajatus, jota Lenin noudatti johdonmukaisesti kaikkien filosofisten kysymysten ratkaisussa.

Kysymys erillisestä ontologiasta täytyy sekin ratkaista lähtien dialektiikan, logiikan ja tietoteorian ykseyden periaatteesta. Tällöin selviää, että marxilaisessa filosofiassa ei tarvita sellaista ontologiaa, jossa olemista yleensä, olevaista sinänsä tarkasteltaisiin irrallaan ajattelusta, ts. irrallaan eri tieteiden tutkimustuloksista ja kehityksestä. "Materiaa ja liikettä ei siis voida tiedostaa mitenkään muuten kuin tutkimalla erillisiä aineita ja liikkeen muotoja, ja tiedostaessamme nämä tiedostamme sikäli myös materian ja liikkeen sinänsä" (Engels, Luonnon dialektiikka, s. 290). Mutta materian eri liikemuotoja tutkivat juuri erikoistieteet ei filosofia. Näin erilliselle ontologialle ei jää mitään tutkimuskohdetta.

Dialektiikan, logiikan ja tietoteorian ykseys voidaan esittää seuraavan kaavion avulla *Onko kaavio oikein?*

5. Marxilaisuuden luova luonne ja Lenin marxilaisen filosofian kehittäjänä

Marxilaisen filosofian olemukseen kuuluu sen luova luonne. "Marxin koko maailmankäsitys ei kuitenkaan ole dogmi vaan menetelmä. Se antaa lähtökohdat tulevalle tutkimukselle ja menetelmän tuota tutkimusta varten eikä valmiita dogmeja", kirjoittaa Engels. (M & E, Valitut kolmessa osassa, osa 3, s. 461) Filosofian täytyy kehittyä jokaisen käänteentekevästä tieteellisen löydön mukana. Filosofia ei saa muodostua kaiken käsittäväksi suljetuksi järjestelmäksi; se olisi vastoin marxilaisen filosofian keskeisiä periaatteita.

Vladimir Iljitš Leninin (1870-1924) teoreettinen työ on meille erinomaisena esimerkkinä siitä, kuinka marxilaisuutta tulee kehittää uusia oloja vastaavasti. Puolustaen dialektista ja historiallista materialismia Lenin kehitti sitä edelleen luovasti ja kaikinpuolisesti ja kohotti sen uudelle asteelle.

Lenin oli nuoresta pitäen kiinnostunut filosofiasta ja harrasti sitä antaen suuren arvon filosofiselle sivistykselle. Hän luki huolellisesti filosofiasta kirjallisuutta ja teki tarkkoja muistiinpanoja Marxin ja Engelsin sekä monien esimarxilaisten filosofian klassikkojen teoksista. Jo varhaisimmissa teoksissaan Mitä ovat 'kansan ystävät' ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan ja Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra. Struven kirjassa Lenin osoitti marxilaisen filosofian syvällisen tuntemuksensa ja sovelsi tuon filosofian peruseriaatteita yhteiskunnallisen todellisuuden erittelyyn. Hän kehitti historiallista materialismia ja osoitti yhteiskunnan objektiivisen lainalaisuuden ja tietoisien toiminnan yhteyden.

Venäjän taantumusvuosina 1907-1910 tsarismien voiton jälkeen, kun kaikki vallankumoukselliset ja oppositiopuolueet oli lyöty, maassa esiintyi masennusta, ryhdittömyyttä, hajaannusta, hoipertelua ja luopuruutta. Samalla voimistui viehättyminen filosofiseen idealismiin ja mystismiin. Idealismia tarjottiin marxilaisuuden nimissä, marxilaisuuden kehittämisen nimissä. Lenin katsoi välttämättömäksi paljastaa tuollaisten yritysten virheellisyyden ja taantumuksellisuuden. Hän kirjoitti vuoden 1908 aikana teoksen Materialismi ja empiriokritisismi, joka ilmestyi 1909. Tässä teoksessa on tehty yhteenvedot luonnontieteen uusimmista löydöistä ja kehitetty marxilaista tietoteoriaa ja historiallista materialismia. Siinä arvostellaan machilaisuutta, agnostisismia, "fysikaalista" idealismia, pragmatismia ja revisionismia ja osoitetaan marxilaisen filosofian tehtävät porvarillisen filosofian suhteen.

Ensimmäisen maailmansodan vuosina Lenin teki muistiinpanoja useiden filosofien teoksista. Myöhemmin muistiinpanot julkaistiin Filosofian vihkot nimisenä. Niiden keskeinen osa muodostuu muistiinpanoista Hegelin teoksista Logiikan tiede, Luentoja filosofian historiasta ja Luentoja historianfilosofiasta. Kun teoksessa Materialismi ja empiriokritisismi päähuomio on keskittynyt materialismin tietoteorian ongelmiin, niin Filosofian vihkoissa etualalla on dialektiikan ksymysten syvälinen kehittäminen. Keskeisenä teemana on tiedostusprosessin dialektiikka. Se, että Lenin ryhtyi ensimmäisen maailmansodan vuosina kehittämään filosofisia kysymyksiä, joihin kapitalismin imperialistisen kehitysvaiheen teoreettisen tajuaamisen välttämättömyydestä.

Leninin viimeinen filosofiaa koskeva kirjoitus oli Taistelevan materialismin merkityksestä, jossa hän määritteli perusteellavt marxilaisen filosofian alalla. Lenin kehoittaa kiinnittämään huomiota tieteellisen ateismin ja materialistisen dialektiikan kehittämiseen. Edelleen hän kehoittaa marxilaisia filosofiota liittoutumaan nykyaikaisen luonnontieteen edustajien kanssa. "...ilman painavaa filosofista perustelua mitkään luonnontieteet, mikään materialismi eivät kestä taistelua vastustaessaan porvarillisten aatteiden rynnistystä ja porvarillisen maailmankäsityksen eheyttämistä. Voidakseen kestää tämän taistelun ja käydä sen menestyksellisesti loppuun luonnontieteilijän on oltava nykyajan materialisti, Marxin edustaman materialismin tietoinen kannattaja, toisin sanoen dialektinen materialisti", Lenin kirjoittaa ko. artikkelissa (DM, s. 280)

Olemme käsitelleet muutamia Leninin teoksia osoittaaksemme, miten tärkeänä Lenin piti filosofian syvällistä tuntemusta. Mutta Lenin kehitti marxilaista filosofiaa melkein kaikissa teoksissaan. Mainittakoon tässä erityisesti Kapitalismin kehitys Venäjällä, Imperialismi, kapitalismin korkein vaihe, Valtio ja vallankumous 'Vasemmistolaisuus' lastentautina kommunismissa, Karl Marx ja "Vielä kerran ammattiliitoista, nykytilanteesta sekä Trotskin ja Bucharinin virheistä. Koko Leninin teoreettinen ja käytännöllinen toiminta osoittaa, että työväenluokan maailmankatsomusta kutsutaan oikeutetusti marxismi-leninismiksi. Marxismi-leninismi on nykyajan marxilaisuutta.

KYSYMYKSIÄ

1. Olisiko tieteellinen maailmankatsomus voinut syntyä ennen Marxia ja Engelsiä?
2. Miksi vain tieteellinen maailmankatsomus voi palvella työväenluokan ja sen liittolaisten etuja?
3. Miksi kapitalistisissa maissa - huolimatta tieteen ja tekniikan voimakkaasta kehityksestä - idealismi on edelleen filosofian päävirtaus?
4. Miten marxilainen filosofia eroaa siitä edeltäneestä filosofiasta?
5. Miten Marxin Engelsin ja Leninin filosofiseen perintöön tulee suhtautua?

*Filosofian kehitys ei ole tyydyttävä
sitä tulee uuden työväenluokan nousun
vuoden uudelleen perustaa*